Redacţiunea, Administraţiunea şi Tipografia:
BRAŞOVU, piaţa mare, Tĕrgulŭ Inului Nr. 30.
Scrisorĭ nefrancate nu se primescŭ. Manuscripte nu se retrimitŭ.
Birourile de anunciurĭ:
Braşovŭ, piaţa mare, Tĕrgulŭ Inului Nr. 30.
Inserate mai primescŭ în Viena *R. Mosse, Haasenstein & Vogler (Otto Maas), H. Schalek, Alois Herndel, M. Dukes, A. Oppelik, J. Danneberg*; în Budapesta: *A. V. Goldberger, Eckstein Bernat*: în Frankfurt: *G. L. Daube*; în Hamburg: *A. Steiner*.
Preţulŭ inserţiunilorŭ: o seriă garmond pe o colónă 6 cr. şi 30 cr. timbru pentru o publicare. Publicărĭ mai dese după tarifă şi învoială.
Reclame pe pagina a III-a o seriă 10 cr. v. a. séu 30 banĭ.

GAZETA TRANSILVANIEI.

ANULU LVI.

„Gazeta“ ese în fiă-care ḑi
Abonamente pentru Austro-Ungaria.
Pe un anŭ 12 fl., pe şése lunĭ 6 fl., pe trei lunĭ 3 fl.
N-rii de Duminecă 2 fl. pe anŭ.
Pentru România şi străinătate:
Pe unŭ anŭ 40 francĭ, pe şése lunĭ 20 fr., pe trei lunĭ 10 fr.
N-rii de Duminecă 8 francĭ.
Se prenumĕră la tóte oficiele poştale din întru şi din afară şi la dd. colectorĭ.
Abonamentulŭ pentru Braşovŭ:
a administraţiune, piaţa mare, Tĕrgulu Inului Nr. 30 etagiulŭ I.: pe unŭ anŭ 10 fl., pe şése lunĭ 5 fl., pe trei lunĭ 2 fl. 50 cr. Cu dusulŭ în casă: Pe unŭ anŭ 12 fl., pe 6 lunĭ 6 fl., pe trei lunĭ 3 fl. Unŭ esemplarŭ 5 cr. v. a. séu 15 banĭ. Atâtŭ abonamentele câtŭ şi inserţiunile suntŭ a se plăti înainte.

Nr. 81. Braşovŭ, Mercurĭ, 14 (26) Aprilie 1893.

Braşovŭ, 13 Aprilie v.

Amŭ ḑisŭ în revista de erĭ, vorbindŭ de uneltirile de germanisare în Bucovina, că guvernulŭ austriacŭ părtinesce unde numai póte pe Germanĭ, déca nu altfeliu prin protegearea limbei germane.

Unŭ casŭ de curêndŭ întêmplatŭ în capitala Boemiei servesce ca viuă ilustrare pentru afirmarea de mai susŭ şi totodată ne arată situaţiunea actuală politică dincolo de Laita ca fórte puţinŭ îmbucurătóre.

Eată casulŭ amintitŭ:

Intr'o şedinţă, ce a ţinut'o ḑilele trecute secţiunea germană a consiliului şcolarŭ alŭ ţĕrii—scimŭ că esistă o secţiune germană şi alta cehică — representanţa oraşului Praga a fostŭ vehementŭ atacată sub cuvêntŭ, că ar fi duşmănósă şi rĕu voitóre faţă cu instrucţiunea germană şi ar suprime şcolile germane. Membrulŭ consiliului şcolarŭ, care representă comuna Praga, s'a încercatŭ sĕ o ia în apĕrare contra acelorŭ acusaţiunĭ, dér nu l'au lăsatŭ sĕ vorbéscă.

Atuncĭ representanţa orăşenéscă hotăresce sĕ s'adreseze guvernatorului c. r. alŭ Boemiei conte Thun cu o espunere a situaţiunei şcólelorŭ din Praga, în care se documentéză cu cifre, că învinuirile acele nu suntŭ fundate şi că Praga face încă mai multŭ, decâtŭ ar fi datóre după lege, pentru instrucţiunea germană. Totodată s'a protestatŭ energicŭ în contra faptului, că representantulŭ comunei a fostŭ scurtatŭ şi mărginitŭ în libertatea cuvêntului tocmai atuncĭ, când avea datoria sĕ ia în apĕrare adevĕrulŭ faţă cu acusaţiunile nedrepte ridicate în consiliulŭ şcolarŭ alŭ ţĕrii.

Guvernatorulŭ însĕ a retrimisŭ imediatŭ *promemoria*, ce i-a adresat'o representanţa orăşănéscă, fără de a-o resolva în modŭ oficialŭ. Acésta a produsŭ mare iritaţiune în Praga şi îndată a şi fostŭ interpelatŭ guvernatorulŭ în dietă asupra procederei sale

Guvernatorulŭ a rĕspunsŭ, că representanţa oraşului n'ar avé dreptulŭ de a supune criticei decursulŭ desbaterilorŭ consiliului şcolarŭ alŭ ţĕrii. Elŭ îşi termină discursulŭ sĕu cu o dojenire, care a produsŭ mare nemulţămire în sînulŭ Cehilorŭ. Guvernatorulŭ esprimă adecă speranţa, că comuna Praga va dovedi în viitorŭ, că imputările acele au fostŭ nebasate şi că va sprijini cu bunăvoinţă causa inaintării şcólelorŭ germane.

O adevĕrată furtună s'a ridicatŭ în contra guvernatorului, căruia i s'a imputatŭ, că vré sĕ readucă vremile, când birocratismulŭ atotputernicŭ privea la cetăţenĭ numai ca la nisce supuşĭ, carĭ n'au drepturĭ, ci numai datorii; bunăóră cum se întêmplă de ordinarŭ aḑi cu noi Românii sub regimulŭ de „modelŭ“ ungurescŭ.

„Prin aceea, că nu le place critica dovedescŭ numai, că n'au consciinţa curată“... „Guvernatorulŭ părtinesce pe Germanĭ, bine sciindŭ, că ei suntŭ aceia, carĭ germanisézǎ cu ajutorulŭ Schulvereinului ajutoratŭ dela Berlinŭ“... Aşa vorbescŭ representanţii cehĭ, aşa scriu ḑiarele cehice.

Ne putemŭ face acuma o ideă cum stau lucrurile cu germanisarea în Bucovina, déca şi Boemii se plângŭ în contra ei atâtŭ de amarŭ.

Atitudinea guvernatorului Thun mai este însĕ unŭ semnŭ, că guvernulŭ Taaffe n'are de cugetŭ a păşi pe cărări mai conciliante şi că începe a se rĕzima pe partida germană, introducêndŭ în regimŭ spiritulŭ birocratismului vechiu austriacŭ.

Foile boeme se plângŭ póte cu dreptŭ cuvêntŭ, că guvernulŭ este încuragiatŭ în direcţia acésta de aristocraţimea boemă, care crede compatibilŭ cu interesele ei a susţiné o astfelŭ de stare de lucrurĭ şi nu vré sĕ dea mâna sincerŭ cu partidele naţionale cehice pentru a crea o situaţiune clară şi mulţămitóre în Boemia. Deşi aristocraţii boemĭ au declaratŭ, că nu mergŭ cu guvernulŭ, totuşĭ ei de faptŭ înclină mai multŭ spre elŭ şi îlŭ sprijinescŭ umĕrŭ la umĕrŭ cu conservatorii-clericalĭ.

CRONICA POLITICA.

— 13 (25) Aprilie.

Noulŭ atac asupra şcólelor confesionale a deşteptatŭ îngrijirĭ serióse nu numai la noi Românii, ci şi la catolicii ungurĭ. Astfelŭ fóia „Magyar Állam“ scrie unŭ articulŭ fórte temeinicŭ **contra** proiectului de lege despre **salarisarea învĕţătorilorŭ**, în care, după ce arată, că guvernulŭ, pentru unŭ preţŭ de 50 fl., vré sĕ se ingereze în afacerile şcólelorŭ confesionale, ḑice următórele: „In contra acestorŭ planurĭ rĕu ascunse, în contra acestorŭ disposiţiunĭ, noi catolicii protestămŭ, atâtŭ în numele bisericei, câtŭ şi alŭ statului, ale cărui cercurĭ de dreptŭ şi putere noi le respectămŭ. Protestămŭ în numele statului, la ale cărui interese şi autoritate mereu se provócă ministrulŭ conte Csaky, şi pe carĭ şi noi le respectàmŭ totŭ aşa, ca şi elŭ. Protestămŭ, pentrucă nu credemŭ, că ar fi în interesulŭ statului, că şi-a mări autoritatea şi şi-ar valora puterea prin aceea, că va cumpĕra pe séma sa drepturĭ şi influenţă prin banĭ. Déca compete statului, în modŭ firescŭ, ca în virtutea cercului sĕu de dreptŭ, sĕ se amestece în afacerile şcólelorŭ confesionale, atuncĭ poftéscă a o face acésta faţă cu tóte şcólele; déca nu-i compete, atuncĭ nu cumpere cu banĭ astfelŭ de drepturĭ, fiindcă statulŭ nu este unŭ tĕrgoveţŭ, cum credŭ agenţii lui politicĭ.... Protestămŭ în interesulŭ religiunei nóstre, care totdéuna a păḑitŭ educaţiunea şi şcóla, ca lumina ochilorŭ sĕi...“

*

Pe ḑiua de 22 Aprilie c. a fostŭ convocată o *conferenţa de delegaţĭ* ai diferitelorŭ **partide autonomiste** în Praga. Se tratéză aicĭ de importanta cestiune, déca Cehii tinerĭ se vorŭ puté înţelege cu marii proprietarĭ şi cu Cehii bĕtrânĭ asupra unei viitóre procederĭ comune? „Vaterland“ scrie, că deşi în împrejurările de faţă speranţele într'unŭ resultatŭ grabnicŭ şi îmbucurătorŭ alŭ acestorŭ tractărĭ nu potŭ fi marĭ, totuşĭ nu póte fi escchisă *a priori* posibilitatea, ca Cehii tinerĭ, faţă cu învederata sterilitate a procederei lorŭ unilaterale de până acuma, sĕ rĕspundă la prevenire cu prevenire.

Din discursulŭ

rostitŭ de P. S. Sa Episcopulŭ Ioanŭ Popea la deschiderea Sinodului din Caransebeşŭ.

...Nu se póte tăgădui, domnilorŭ, că de unŭ timpŭ încóce mereu se ivescŭ nisce pornirĭ neobicĭnuite şi nejustificabile, carĭ continuu ţinŭ lumea în mişcare şi umplu inimile de cele mai seriόse îngrijirĭ. A nesocoti aceste pornirĭ şi a nu ţiné contŭ de aceste mişcărĭ generale, ar însemna a avé ochĭ şi a nu vedé, a avé urechĭ şi a nu auḑi, a avé minte şi a nu pricepe cele ce se petrecŭ jurŭ împrejurulŭ nostru, mai alesŭ când acelea se vĕdŭ a fi îndreptate şi în contra bisericei nóstre şi autonomiei ei, câştigate cu multe ostenelĭ şi sacrificii.

„O astfelŭ de pornire durerósă şi de totŭ asupritóre pentru noi, este şi proiectulŭ de lege alŭ regimului pentru îmbunĕtăţirea salariilorŭ învĕţătorescĭ, care proiectŭ, cum se scie, în anulŭ trecutŭ a formatŭ obiectŭ de pertractare aicĭ în sinodulŭ nostru diecesanŭ, aducêndu-se conclusulŭ, ca în contra lui sĕ se aştérnă o representaţiune la dieta ţĕrei pentru reieptare. Acéstă representaţiune încă de multŭ s'a făcutŭ şi înaintată în numele sinodului la casa ablegaţilorŭ, dér fără folosŭ, căcĭ aceea, cum se aude, nu s'a aflatŭ vrednică a se lua în consideraţiune din partea comisiunei dietale respective. Mâne, poimâne, domnilorŭ, proiectulŭ din cestiune se va pertracta în plenulŭ dietii, şi fiindŭ elŭ, cum se ḑice, deja întregŭ primitŭ în comisiune, primitŭ va fi de sigurŭ şi în plenŭ, şi astfelŭ devenindŭ lege, fără îndoiélă ne va nimici autonomia nóstră şcolară, pentru care atâtŭ amŭ luptatŭ şi asudatŭ.

FOILETONULU „GAZ. TRANS.“

Esposiţia dela Chicago.

Din raportulŭ d-lui Goerge Ioanŭ Lahovari *către adunarea generală a societăţii geografice române din 13/25 Martie 1893.*

(Fine.)

După *paradă*, începură *speech'*urile fórte lungĭ, fórte numĕróse, şi pe carĭ bine înţelesŭ nimenea nu le putea auḑi, nicĭ înţelege; unulŭ din oratorĭ din greşală atinse unŭ bumbŭ electricŭ şi imediatŭ o orchestră, compusă de 5000 de executanţĭ, începu a cânta, astfelŭ că le fu imposibilŭ oratorilorŭ a'şĭ mai continua discursurile. Aci putemŭ ḑice: *a quelque chose, malheur est bon.*

Zidirile esposiţiei suntŭ înşirate pe malurile lacului Michigan şi suntŭ în dimensiunĭ colosale. La începutŭ Americanii se adresaseră la d. Georges Berger rugându'lŭ a primi dênsulŭ sĕ organiseze Exposiţia (precum făcuse la Parisŭ la 1889) şi îi oferea pentru acéstă ostenélă 100.000 de dolarĭ (o jumĕtate de milionŭ). D. Berger refusă ḑicêndŭ, că dênsulŭ nu lucréză decâtŭ pentru Francia.

La exposiţia de Chicago totulŭ va fi colosalŭ, aşa d. e. *Pescăriile* d-lui Cobb, în care va fi unŭ aquarium de dimensiunĭ... americane, prin acestŭ *aquarium* trece o galeriă de sticlă grósă, în care se va puté plimba publiculŭ, ca în fundulŭ mării, şi va puté admira producţiunile oceanice la drépta, la stânga, d'asupra capului, cum şi sub piciórele sale. S'a mai proiectatŭ a se aduce în acestŭ basinŭ şi o *balenă vie*; spre a-o aduce va trebui ca acestŭ cetaceu sĕ facă o călĕtoriă în trenŭ-expresŭ de 24 óre, distanţă care desparte oceanulŭ de Chicago! Dér ce este imposibilŭ unui yankee?

Unŭ altŭ cuiu (*un clou*, cum îi ḑicŭ Francesii) va fi esposiţia specială a *Femeilorŭ*. Iniţiativa acestei esposiţiunĭ se datoresce d-nei Potter Palmer, soţia unui archi-milionarŭ din Chicago. Ecă câte-va articole din programulŭ acestei esposiţiunĭ a femeilorŭ:

A arăta lucrările femeii în cele mai variate aplicaţiunĭ — a publica o statistică de proporţia lucrului femeescŭ în totalulŭ producţiunii umanităţii — a expune partea femeii în operile filantropice şi caritabile, precum şi acelea ale reformei sociale — a organisa o publicitate pentru exposiţia femeilorŭ prin intermediulŭ presei femenine — a aduna producţiunile literare ale femeii.

Sciţĭ, că America este ţéra unde se lucréză mai multŭ pentru emanciparea sexului slabŭ; de aceea esposiţia, a cărei iniţiativă a luat'o d-na Potter Palmer a găsitŭ unŭ resunetŭ între tóte clasele frumosului sexŭ americanŭ, până şi la femeile negre.

Dér cuiulŭ, pironulŭ esposiţiei, va fi negreşitŭ partea reservată electricităţii: Unulŭ din portalele palatului va fi decoratŭ cu unŭ felŭ de mozaicŭ compusŭ de 6000 de luminĭ multicolore şi mişcătóre, a cărui desemnŭ va fi schimbătorŭ, întocmai ca într'unŭ celeidoscopŭ. Va mai fi o lampă cu projecţiune de o aşa putere, încâtŭ va puté lumina fórte bine unŭ banchetŭ séu unŭ balŭ la o distanţă de 80 de chilometri. Unŭ teatrophonŭ monstru, care va corĕspunde cu o concavitate rĕsunătóre în tavanulŭ unei sălĭ, va permite publicului sĕ audă unŭ concertŭ datŭ la New-York séu la Boston, adecă la o depărtare de 1500 chilometri, şi acésta fără ajutorulŭ acelorŭ *urechelniţĭ* incomode, carĭ se întrebuinţau până acum.

Ar fi prea lungŭ şi obositorŭ a vĕ întreţiné mai multŭ despre minunile esposiţiei dela Chicago — ar crede cine-va că citesce unŭ romanŭ a lui Jules Verne—şi cu tóte aceste, acest roman va fi o realitate peste puţine ḑile — la I-iu Maiu.

Voiu sfîrşi dândŭ câte-va cifre, carĭ vorŭ pune mai în reliefŭ mărirea acestei întreprinderĭ.

Acestŭ mare iarmarocŭ (tĕrgŭ) mo-